

Communication Management in Sports Media

ORIGINAL ARTICLE

Open
Access

Review of Qualitative Research Book (A Guide to Design and Implementation)

Mehr Ali Hematinezhad Tooli^{1*}, Behnam Asheghi², Mir Hamed Karimizad³

1. Prof. of Sports Management,
University of Guilan, Iran.

2. Ph.D. Student of Sport
Management, University of Guilan,
Iran.

3. Ph.D. Student of Sport
Management, Islamic Azad
University, Guilan, Iran.

Correspondence

Author's Name:

Mehr Ali Hematinezhad Tooli

Email: hemati@guilan.ac.ir

How to cite

Hematinezhad Tooli, M.A., Asheghi, B.
& Karimizad, M.H. (2023). Review of
Qualitative Research Book (A Guide to
Design and Implementation).
*Communication Management in
Sport Media*, 10(3), 46-59. doi:
10.30473/JSM.2021.58631.1523

ABSTRACT

Research method is one of the important fields that are widely used in human sciences and its education is mandatory for all graduate students. Generally, the research method is done in three ways: qualitative, quantitative and mixed method. Qualitative method has recently become more and more popular among researchers, so various books have been published in this field and they are trying to specialize the topics related to qualitative research method. The purpose of this study was to review the book "Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation" and the review method used in Book House Institute as well as the critical philosophical exploration method were used at the same time. The book in question is written by Sharon B Miryam and Elizabeth Tisdell, translated by Kiamanesh and Danaye Tous, and published in the summer of 2018 in Samt Publications. The critique tool was the book review checklist of Human Sciences Texts and Books Council, and qualitative content analysis and multiple readings of the book have been used in order to check the problems. Based on the findings, the strengths points of the book in terms of content included: the eloquence of the words, the complete explanation of the topics, the continuity of the book's contents; And among its weak points, we can point out the simple cover design and writing problems and rules, as well as the lack of complete introduction of the software required in qualitative research. It is hoped that the book review and introduction of the above book will increase the process of study and research among graduate students.

KEYWORDS

Review, Research method, Qualitative Research, Book Review.

Extended Abstract

Introduction

At the end of the 20th century, economic, social and technological changes appeared in societies, by looking at these conditions, researchers noted that if societies want to use the opportunities caused by changes for their own benefit and to be able to cope with possible challenges, they must predict their desired future society and create a platform to achieve it. It is clear that in order to achieve a desirable society, educational systems, especially universities and higher education, play a significant role and have special importance. If an educational system wants to have fundamental transformation and progress, first of all, it should have a special look at the curricula and the books that are included in these curricula, and after each course, it should be reviewed, and depending on the society, it must accept and update its problems. Book review can be a way for authors and the people who are involve in the field of book and also educational system to find out the problems in the books and fix them. Criticism means separating the good from the bad and addressing the weaknesses and strengths of something. The history of literary criticism or rhetoric goes back to ancient Greece and Aristotle. In Islam, the roots of criticism of thought and action are in the Holy Quran. Criticism is a very important area for a society that wants to have constructive and positive interaction among its community members. Criticism and evaluation of educational books, as a small link in the chain of stages and components of the teaching and learning process, can help the audience of scientific works, especially professors and students, to choose books that suit their needs and interests. In the description of criticism and critical thinking, it is enough that Foucault believed that critical thinking or critical approach has taken the form of an ontology of the present time or the presentences of the ontology of modernity and the ontology of ourselves. Due to the existence of

Results

Book introduction:

One of the necessities for optimal education in all fields is proper research education. If a student wants to enter graduate studies and turn from a simple student into a researcher, it is necessary to learn scientific and accurate research methods. Scientific research is generally divided into three categories; 1- Quantitative research, 2- Qualitative research and 3- Mixed research (quantitative + qualitative), each of them has its own advantages. For these three research models, many books have been written that are useful for learning types of research.

One of the original and appropriate books that is very useful for graduate students to learn qualitative research is the book of "Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation"; That is written by;

specialized publications in the field of book criticism, we can refer to many researches. Therefore, to know and introduce the types of book reviews, we can refer to the publication: Critical Research Journal of Humanities Texts and Programs, which is published as a monthly magazine. Also, Journal of Communication Management in Sports Media of Payam Noor University of Iran is one of the active publishers of articles related to book reviews. In table number 1, some book review articles will be mentioned.

Methods

There are different methods for book criticism, and in this research, the researchers have used the book review method at Book House Institute, which is based on "book review" and the critical philosophical exploration method, which is based on the review of the book "Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation". Critical philosophical exploration is the search for logical foundations, guiding value, reasoning method and norms governing thoughts.

As it was said, from the combination of the above two methods, the review of the above book is done based on the following steps:

1. Introduction of the book
2. Introducing the authors and translators of the book
3. Description and explanation of the book
4. Introduction of similar books
5. Interpretation of the book
6. Expressing grammatical and writing problems of the book
7. Content analysis of the book
8. Discussion and conclusion including: evaluation, summary and suggestions about the book

To collect the research information, the book review checklist of the University of Human Sciences Texts and Books Review Council was used.

Sharon B. Miriam and Elizabeth J. Tisdell; The last (fourth) edition of which was published in 2016 and was translated by Dr. Alireza Kiamanesh and Dr. Maryam Danai Tous; It was published for the first time in the summer of 2018 in Samt Publications with the Standard Book Number: 978-600-02-0692-5.

Formal interpretation of the book:

- The cover of the book is made of high-quality cardboard and its design is simple and has geometrical shapes. Since the subject of the book is research methods, the cover designer could choose a more appropriate design for the book cover by using images related to the main content of the book; Nevertheless, based on the approach of Samt Publications regarding the design of the book cover, which is to have simple designs, the designer cannot be criticized.

- According to the volume of the book, it seems that the number of tables and diagrams that explains and interprets the separate parts of the book is lacking and to some extent has kept the formal impact on the audience at a low level. The way the book looks is a bit boring.
- The number of pages and the volume of the book are appropriate considering the subject of the book and its completeness, and in this sense, the authors have tried to convey the information in a complete manner.
- The point that was very interesting in a part of the book introduced the software used in qualitative researches and even how to access them is also introduced, but the weak point is that none of the authors or translators did not try to teach and introduce the environment of the software and only introduced the name and the company that produced them. In order to solve this problem, the authors could have introduced one of the software that are more widely used in qualitative researches in full or a part of it and made its data processing space more understandable for the reader.
- In terms of the fluency and tone of the translators in narrating the contents, it can be said that the above book has a fluent text and is acceptable in terms of simple reading and eloquence, and it is easy to understand and learn.

Content analysis of the work:

A point that has not been paid attention to in this book is the term of "layered research". It means that the research should be done step by step like an onion which is layered. It would have been better to discuss the concept of research onion in the first part of the book, and qualitative research was explained based on the stages of the research onion in this section. Of course, in the book, most of the research onion cases are mentioned in the chapters of the first part, but presenting the concept and model of the research onion could give the readers a general picture of the nature of the research and its components.

It is stated on page 29:

"The second characteristic of all types of qualitative research is that the researcher is the main tool for data collection and analysis", but according to the researchers, it is the researcher's skill that is the main tool for data collection and analysis, not just the researcher himself".

Conclusion

Considering the ever-increasing progress of the science of statistics and qualitative and quantitative research and its penetration into other sciences and the dependence and progress of various types of research, in order to expand science, it is necessary to understand and know the types of research in this field. Writing standard and up-to-date books that can teach the scientific principles of all types of research to students or even those working in the fields of research

On page 35, qualitative researches are categorized into six categories based on the authors' experience very well. 1- Basic qualitative research, 2- Phenomenology, 3- Foundational data theory, 4- Ethnography, 5- Narrative analysis and 6- Case study.

The strength of the book is in the fifth chapter, in which it is well explained to the readers how to conduct an efficient interview, and by reading this chapter, the readers can acquire the necessary skills to conduct qualitative research, which the researchers believe is a useful tool. The main research method is qualitative.

On page 178, it is stated that "the main tool of data collection in qualitative research is observation"

While in the fifth chapter, this feature is dedicated to the interview, which is a contradiction. It would have been better to state that observation, like interview, is one of the main tools in qualitative research, which has been observed in the case of documents, and it has been stated that documents are used as the third main source in qualitative research.

One of the useful points mentioned in chapter eight, which in qualitative researchers should pay attention to, is data analysis after conducting each interview, which helps to collect correct information.

The title of the ninth chapter is better to use the term research audit. Today, in many qualitative researches, the concept of research audit is used instead of validity and reliability, which is specific to quantitative research. Even in table 9-2 on page 278, an audit is given, which includes the work method. However, the explanations in this part of the book are very strong and good references are also used in it, such as Goba and Lincoln, whose methods have been used in many qualitative researches in the audit section, and this is a strong point; So, this is the strong point of this chapter. In general, according to the researchers, the continuity of the text of the book is recognized as very suitable in such a way that the reader can get acquainted with the qualitative research method by reading it and can conduct research based on this book; In a way that recognizes the subject, chooses the appropriate method, uses the book to acquire skills in interviewing or observing or analyzing documents, and then analyzes the data and reviews the audit of his research based on the contents of the book, and at the end of the report to present the final results of his research to scientific societies.

is a great contribution to the advancement of educational sciences and the training of researchers in our country. One of the qualitative research training books is "Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation", authored by Sharon B. Miriam and Elizabeth J. Tisdell, and was translated by Alireza Kiamanesh and Maryam Danai Tous and was published for the first time in 2019.

Pointing out the strengths and weaknesses of the above

book can help its authors in reprinting it. Also, other writers interested in the relevant field can refer to the researches done in this field and get ideas from these researches and focus on the strengths and reduce the weaknesses. As mentioned in this research, the book “Qualitative Research: A Guide to Design and Implementation” has many strengths, including:

- 1 -The eloquence and expressiveness of speech
- 2 -Complete explanation from the beginning to the end of the topic
- 3 -Continuity of the contents of the book

And among the weak points of the mentioned book, the following can be noted:

- 1 -Simple cover design
- 2- Problems and writing rules that were mentioned throughout the article.

KEYWORDS

Review, Research method, Qualitative Research, Book Review

Ethical Considerations:

Compliance with ethical guidelines

The author has complied with all ethical considerations.

Funding

The authors state no funding involved.

Conflict of Interest

The authors declare that there are no conflicts of interest regarding the publication of this manuscript.

نشریه علمی

مدیریت ارتباطات در رسانه‌های ورزشی

«مقاله پژوهشی»

نقد و بررسی کتاب پژوهش کیفی (راهنمای طراحی و کاربردی)

مهرعلی همتی نژاد طولی^{۱*}، بهنام عاشقی^۲، میرحامد کریمی‌زاد^۳

چکیده

یکی از حوزه‌های مهمی که در علوم انسانی کاربرد بسیاری دارد و آموزش آن برای همه دانشجویان تحصیلات تکمیلی اجباری بوده، روش تحقیق است. روش تحقیق به سه طریق انجام می‌شود: کیفی، کمی و آمیخته. روشی که به‌تازگی بیشتر مدنظر پژوهشگران قرار گرفته است، روش کیفی است؛ از این رو کتاب‌های مختلفی برای تخصصی کردن مباحث مرتبط با روش تحقیق کیفی منتشر شده‌اند. هدف پژوهش حاضر، نقد و بررسی کتاب پژوهش کیفی: راهنمای طراحی و کاربردی بود که از روش نقد مؤسسه خانه کتاب و کاوشگری فلسفی انتقادی هم‌زمان، استفاده شد. کتاب مدنظر تألیف شارون بی‌میرام و الیزابت تیسدل است که کیامنش و دانای طوس ترجمه کردند و در تابستان ۱۳۹۸ در انتشارات سمت منتشر شد. ابزار نقد، چک‌لیست نقد کتاب شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی بود و از تحلیل محتوای کیفی و بازخوانی‌های چندباره اثر به‌منظور بررسی اشکالات استفاده شد. براساس یافته‌های پژوهش، قوت‌های کتاب از نظر محتوایی، شیوایی و رسابودن کلام، توضیح کامل از ابتدا تا انتهای هر مبحث، پیوستگی مطالب کتاب بود. از ضعف‌های کتاب نیز می‌توان به طراحی جلد ساده و اشکالات و قواعد نگارشی و همچنین معرفی‌نشدن کامل نرم‌افزارهای موردنیاز در پژوهش‌های کیفی اشاره کرد. امید است نقد، بررسی و معرفی کتاب مذکور باعث افزایش روند مطالعه و تحقیق در دانشجویان تحصیلات تکمیلی شود.

واژه‌های کلیدی:

نقد و بررسی، روش تحقیق، پژوهش کیفی، نقد کتاب.

۱. استاد مدیریت ورزشی دانشگاه گیلان، گیلان، ایران
۲. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی دانشگاه گیلان، گیلان، ایران
۳. دانشجوی دکتری مدیریت ورزشی دانشگاه آزاد اسلامی، گیلان، ایران

نویسنده مسئول:

مهرعلی همتی نژاد طولی

رایانامه: hemati@guilan.ac.ir

استناد به این مقاله:

همتی‌نژاد طولی، مهرعلی؛ عاشقی، بهنام؛ و کریمی‌زاد، میرحامد (۱۴۰۲). نقد و بررسی کتاب پژوهش کیفی (راهنمای طراحی و کاربردی). فصلنامه علمی مدیریت ارتباطات در رسانه‌های

ورزشی، ۱۰(۳)، ۴۶-۵۹. doi: 10.30473/JSM.2021.58631.1523

<https://sportmedia.journals.pnu.ac.ir/>

مقدمه

اواخر قرن بیستم، تغییرات اقتصادی، اجتماعی و فناوری بسیاری در جوامع پدیدار شد (مورگان و همکاران، ۲۰۰۷). براساس این اوضاع، پژوهشگران متذکر شدند که اگر جوامع خواهان استفاده از فرصت‌های ناشی از تحولات به سود خودشان هستند و بتوانند از عهده چالش‌های احتمالی برآیند، باید جامعه مطلوب آینده خود را پیش‌بینی کرده و برای رسیدن به آن بسترسازی کنند (جارویس، ۲۰۰۸).

واضح است که برای رسیدن به جامعه‌ای مطلوب نظام‌های آموزشی به‌ویژه دانشگاه‌ها و آموزش عالی نقش بسزا و اهمیت ویژه‌ای دارند (تیچلر، ۲۰۰۶: ۴۴۹). اگر یک نظام آموزشی بخواهد تحول و پیشرفت اساسی داشته باشد، ابتدا باید به برنامه‌های درسی و کتاب‌هایی که در این برنامه‌های درسی جای دارند، نگاهی ویژه داشته باشد؛ پس از هر دوره آن‌ها بررسی و بازبینی کند؛ بسته به نیاز جامعه اشکالات آن‌ها را برطرف کرده و به‌اصطلاح به‌روز کند. نقد کتاب می‌تواند روشی باشد تا دست‌اندرکاران و مؤلفان نظام آموزشی به اشکالات موجود در کتاب پی ببرند و آن‌ها را برطرف کنند.

نقد یعنی جداکردن خوب از بد و پرداختن به ضعف‌ها و قوت‌ها چیزی. سابقه انتقاد ادبی یا سخن‌سنجی به یونان باستان و ارسطو می‌رسد. در اسلام ریشه‌های انتقاد اندیشه و عمل در قرآن مجید مشاهده می‌شود (مؤسسه خانه کتاب، ۲۰۰۷: ۱۳) ولی نقد یا انتقاد به معنای کامل کلمه، جدید بوده و در ایران سابقه‌اش از یک قرن کمتر است (مؤسسه خانه کتاب، ۲۰۰۷: ۱۵). اندیشه نقد و نقد اندیشه بسیار قدمت دارد. شاید بتوان ادعا کرد از زمانی که انسان دست‌به‌کار خلق کردن شد، نقد هم پدید آمد. درکل منظور از واژه نقد، آشکار کردن ضعف‌ها و قوت‌های هر اثر به دور از هرگونه پیش‌داوری و جانب‌داری است؛ به‌طوری‌که عیار موضوع نقد بر همگان تا حد ممکن آشکار شود؛ هرچند کمتر نقدی را می‌توان یافت که به‌طورکلی عاری از تفسیر یا برداشت ذهنی نویسنده باشد و صرفاً به طرح موارد عینی پرداخته باشد (احمدی‌صفا، ۲۰۲۰: ۱).

نقد به‌عنوان مهارت شناختی، گویای تلاش ناقد در تمیز امتیازات و کاستی‌های یک اندیشه، روش یا اثر است. نقد کتاب توصیف، تحلیل انتقادی، ارزیابی کیفیت، اهمیت و تأثیرگذاری یک کتاب در زمینه خاص است (حلاجی، ۲۰۱۷: ۱۱۷). نقد زیربنای رشد، توسعه و بالندگی فردی و اجتماعی است، اما این امر به فرهنگ مسلط و فرایند منطقی جامعه علمی تبدیل نشده است و متأسفانه فرهنگ عمومی آن را به‌مثابه امری منفی و یافتن کاستی و نقص در نظر می‌گیرد که چنین وضعیتی دلایل گوناگونی دارد. یکی از این دلایل، مفروض‌های زیربنایی و پارادایم حاکم بر جامعه علمی است؛ بنابراین شکل‌گیری، ترویج و نهادینه‌سازی فرهنگ نقد نیازمند گذار پارادایمی از مدرنیسم و پست‌مدرنیسم به آشوب و پیچیدگی است (حسینی و کشاورز،

۲۰۱۶: ۲۹).

به نظر پژوهشگران یکی از راه‌های اشاعه فرهنگ نقد در جامعه، نقد آثار علمی است، اما با وجود کیفیت و داشتن سابقه طولانی، به نظر می‌رسد نقد در ایران در عصر حاضر، بسیار کمتر از تعداد چاپ کتاب باشد و با توجه به نیاز صنعت کتاب به نقد منصفانه به‌منظور بالابردن سطح کیفیت کتاب، قوت‌ها و ضعف‌های کتاب از نگاه دیگران می‌تواند به نویسنده در بالابردن سطح کیفیت و کم‌کردن ضعف‌ها کمک کند (همتی‌نژاد و عاشقی، ۲۰۲۰: ۲). پرهیز از نقد و نقادی به‌منزله مرگ و نابودی جامعه به‌طور اعم و جامعه‌ی علمی به‌طور اخص است (حسینی و کشاورز، ۲۰۱۶: ۳۱). نقد برای جامعه‌ای که می‌خواهد تعامل سازنده و مثبت میان افراد اجتماع آن برقرار باشد، حوزه‌ای بسیار مهم است (تقی‌آبادی و تقی‌آبادی، ۲۰۲۰: ۵۴).

همواره فعالیت‌های پژوهشی و تولید آثار و محتوای علمی و منابع آن جذاب‌ترین و سره‌ترین بخش حیات بشری است. می‌توان گفت که تعمق فعالیت‌های علمی و کوشش برای بهبود اصلاح واقعی آن‌ها ضرورت بیشتری دارد. توجه به این مهم است که مقوله‌ای به نام «نقد و بررسی آثار علمی» را برمی‌تابد (طاهری‌عطاری و حسینی نیک، ۲۰۲۰: ۳۰۷). نقد یک اثر هم مانند سایر پژوهش‌های علمی معیارهای مختلفی دارد که مهم‌ترین و کلی‌ترین آن‌ها عبارت است از: توجه به خصلت‌های نیکوی کتاب در ابتدای نقل و پیش از توجه به اشکالات اثر؛ رعایت عدالت و انصاف و بی‌طرفی در حین کار؛ باریک‌بینی و دقت؛ اهتمام برای گسستن از تعصبات و قضاوت‌های شخصی (حسینی و مطور، ۲۰۱۲: ۱۲۳).

امروزه نقد از حالت هنجارشناسی بر مبنای معیارهای خوب و بد و قوانین قراردادی تعیین‌کننده، خارج شده و به سمت رویکرد تحلیلی نشانه‌شناسانه که از طریق ذهن تحلیلگر منطبق صورت می‌پذیرد، سمت‌وسو یافته است. نقادی نو می‌کوشد تا قدرت حاکمیت یک پیش‌فرض را بر ساختار متن تضعیف کند؛ هرچند درنهایت این خواننده منتقد است که قدرت متن را به نفع خود در دست می‌گیرد (علی‌پور، ۲۰۱۰: ۴۰). رسالت تولید کتاب‌های باکیفیت نه‌تنها بر دوش مؤلفان و ناشران، بلکه بر دوش ناقدان صاحب اندیشه است تا با نقد خود کاستی‌ها و امتیازات کتاب‌های علمی و دانشگاهی را معرفی کرده و راه را برای بهبود این‌گونه کتاب‌ها هموار کنند (حلاجی، ۲۰۱۷: ۱۱۸). از آنجاکه محتوای کتاب‌ها متفاوت است، شیوه نقد و ارزیابی آن‌ها نیز تابع محتوای آن‌هاست (مؤسسه خانه کتاب، ۲۰۰۷: ۲۹).

نقد و ارزیابی کتاب‌های آموزشی به‌عنوان حلقه کوچکی از زنجیره مراحل و اجزای فرایند آموزش و یادگیری می‌تواند به مخاطبان آثار علمی، به‌ویژه استادان و دانشجویان، برای انتخاب کتاب متناسب با نیازها و علایقشان کمک کند. در توصیف نقد و تفکر انتقادی همین

روش تحقیق و آمار است که روش‌ها و موارد متعددی را شامل می‌شود. هر روش تحقیقی ریشه در عقیده فلسفی خاصی دارد که در مورد سؤالات اساسی (ماهیت، واقعیت و چگونگی شناخت آن) بحث می‌کند؛ بر این اساس، دو پارادایم عمده تحقیقی کیفی و کمی شکل گرفتند (امامی سیگارودی و همکاران، ۲۰۱۱: ۵۶). پارادایم پژوهش‌های کمی که بر پایه جهان‌بینی خردگرایانه قرار دارد، بیان می‌کند که «واقعیت آن چیزی است که فرد به وسیله حواس خود می‌تواند آن را تجربه نماید» (عابدی و شواخی، ۲۰۱۰: ۱۵۷). یکی از روش‌های پرکاربرد در روش تحقیق که به‌تازگی بیشتر مدنظر قرار گرفته است، روش تحقیق کیفی است. آن دسته از پژوهش‌هایی که کیفیت روابط، فعالیت‌ها، موقعیت‌ها را بررسی می‌کنند، غالباً تحت‌عنوان تحقیق کیفی قرار دارند. روش کیفی به محقق اجازه می‌دهد تا به داده‌ها نزدیک شود و از آن طریق جنبه‌های تحلیلی و مفهومی خود را از داده‌ها به دست آورد؛ به جای اینکه از تکنیک‌های انعطاف‌ناپذیر کمی و از پیش تعیین‌شده استفاده کند که جهان اجتماعی را به صورت تعاریف عملیاتی که محقق ساخته است، در آورد (دلور، ۲۰۱۰: ۳۰۸). ساده‌ترین تعریفی که از پژوهش کیفی می‌شود، این است که در این پژوهش از متن یا واژه به‌عنوان داده استفاده می‌شود. برخلاف پژوهش کمی که داده‌های عددی است و به شیوه‌های آماری تحلیل می‌شوند، پژوهش کیفی، لفظی فراگیر است و فهرستی از تکنیک‌های تفسیری را پوشش می‌دهد که به دنبال توصیف، رمزگشایی و درنهایت رسیدن به معنی پدیده‌های طبیعی در جهان و جامعه است. نویسنده‌های مختلف چهار ویژگی را برای پژوهش کیفی ذکر کرده‌اند: (۱) تمرکز این پژوهش بر فهم و درک معناست، (۲) در این پژوهش، پژوهشگر ابزار اصلی تحلیل داده‌هاست؛ برخلاف پژوهش کمی که از داده‌های آماری استفاده می‌شود، (۳) فرایند پژوهش کیفی استقرایی است؛ یعنی جزء به کل است، (۴) محصول پژوهش کیفی کاملاً توصیفی است. نکته کلیدی پژوهش کیفی، فهمیدن یک پدیده از دید شرکت‌کنندگان در مطالعه است (دانای طوس، ۲۰۲۱).

اما از نگاه پژوهشگران اینکه کدام روش به دیگری برتری دارد، به نوع پژوهش وابسته است. برای شناخت روش تحقیق متناسب با موضوع پژوهش، آموزش روش تحقیق در بیشتر علوم، به‌خصوص علوم انسانی جزو موارد اجباری بوده و در برنامه‌های آموزشی تحصیلات تکمیلی گنجانده شده است؛ از این رو کتاب‌های بسیاری در مورد روش تحقیق نگاشته شده است که یکی از آن‌ها، کتاب *پژوهش کیفی: راهنمای طراحی و کاربست* است که در پژوهش حاضر به نقد و بررسی آن می‌پردازیم.

بس که فوکو بر این باور بود که تفکر انتقادی یا رویکرد انتقادی شکل یک هستی‌شناسی زمان حال یا اکنونیت هستی‌شناسی مدرنیته و هستی‌شناسی خویش‌مان را به خود گرفته است (اصغری و محجل، ۲۰۲۰: ۵۵). اغراق نیست اگر بگوییم، حقیقت است که نقد «اساس جامعه باز و مردم‌سالار» و همچنین «اساس خودپنداری فرهنگی» است (حسینی و کشاورز، ۲۰۱۶: ۳۰).

نقد کتاب می‌تواند در کسب ایده و گردآوری مجدد ایده‌ها، ارتقای مهارت‌های پژوهشی و نگارشی، توسعه مهارت‌های ارزیابی و شناخته‌شدن فرد در رشته و گرایش، یاری جامعه علمی برای درک اهمیت کتاب‌های جدید و شناخت روش‌های نوین ارائه‌شده در کتاب‌های جدید، مجاب‌کردن کمیته‌های ارتقا، ارتقای سطح پژوهشگران و برحذر داشتن یا جلب توجه عموم مردم به کتاب‌های جدید کمک‌کننده باشد (جعفرپور، ۲۰۱۷: ۱۶۹). به نظر می‌رسد که باید به موازات نشر کتاب و برای برگزیدن کتاب‌های ارزنده، نقد کتاب نیز رواج یابد و کتاب‌های مفید و کاربردی از کتاب‌های تجاری و غیرمفید از هم تفکیک شوند (مؤسسه خانه کتاب، ۲۰۰۷: ۱۰).

نقد می‌تواند در تعیین ارزش و سرنوشت کتاب برای چاپ مجدد مؤثر باشد که مؤلف می‌تواند با مراجعه به نقد کتاب خود از قوت‌ها، ضعف‌ها و اشتباهات چاپی و قواعدی کتب خود، آگاه شود و در تجدید چاپ آن‌ها را برطرف کند (همتی نژاد و عاشقی، ۲۰۲۰: ۲). دیدگاه‌های مختلفی برای ارزیابی و نقد کتاب وجود دارد؛ برای نمونه برخی کارشناسان مهم‌ترین شاخص‌های کتاب درسی را در پنج بعد (شکل ظاهری، محتوا، ساختار، زبان و روش) مدنظر قرار می‌دهند و گروهی دیگر معیارهای نقد را در ابعاد نگارشی، ساختاری، ظاهری، محتوایی و روان‌شناختی در نظر می‌گیرند (رضی، ۲۰۰۹). به نقل از قاسمی، (۲۰۲۰: ۳۴۷).

نگارش‌های انتقادی، حیطة‌ای از فعالیت‌های تحلیلی در عرصه منابع اطلاعاتی است که در مجامع علمی از جایگاهی رفیع و ارزشمند برخوردار است. نقد منابع اطلاعاتی در دوران معاصر، فرایندی روشمند، مدون و علمی بوده که مبتنی بر مبانی روش‌شناسی علمی است (درودی، ۲۰۰۸: ۱۷۳). نقد کتاب، نقد تولید فکر اندیشمندان است و چون بخشی از یافته‌های علمی بشر است، نمی‌توان آن را مصون از کاستی و خطا تصور کرد. با نقد کتاب درسی دانشگاهی می‌توان مطالب مطمئن‌تر و مفیدتری در اختیار دانشجویان قرار داد و در نتیجه آموزش‌های دانشگاهی را به سوی وضعیت مطلوب‌تری پیش برد (قاسمی و همکاران، ۲۰۱۵: ۳۵).

یکی از حوزه‌های مهمی که در علوم انسانی کاربرد بسیاری دارد،

پیشینه پژوهش

در مورد نقد کتاب می‌توان پژوهش‌های بسیاری را نام برد و این به علت وجود نشریه‌ای تخصصی در این حوزه است. بنابراین برای شناخت و معرفی انواع نقدهای کتاب می‌توان به نشریه: پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی به صاحب‌امتیازی پژوهشگاه

علوم انسانی و مطالعات فرهنگی و شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی اشاره کرد که به صورت ماهنامه منتشر می‌شود همچنین نشریه مدیریت ارتباطات در رسانه‌های ورزشی دانشگاه پیام‌نور کشور از فعالین نشر مقالات مرتبط با نقد کتاب است. در جدول شماره ۱ به چند مقاله نقد کتاب اشاره خواهد شد:

جدول ۱. پیشینه پژوهش

Table 1. Research Background

ردیف	پژوهشگران	عنوان	محل و سال چاپ
۱	قاسم‌زاده	نقدی بر کتاب مرجع‌شناسی و روش تحقیق	پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی (۲۰۱۶)
۲	همدانی	بررسی و نقد کتاب روش‌شناسی تحقیقات کیفی	پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی (۲۰۱۷)
۳	جعفرزاده و ابراهیم رزاقی	نقدی بر کتاب نظام‌های اطلاعات مدیریت در ورزش	مدیریت ارتباطات در رسانه‌های ورزشی (۲۰۱۷)
۴	اسماعیلی	نقد و تحلیل کتاب روش تحقیق به زبان ساده	پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی (۲۰۱۸)
۵	احمدی صفا	نقد کتاب اصول و روش تحقیق در زبان‌شناسی کاربردی	پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی (۲۰۱۹)
۶	همدانی	نقد کتاب روش تحقیق آمیخته	پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی (۲۰۱۹)
۷	قاسمی	نقد کتاب مبانی بازاریابی ورزشی	پژوهشنامه انتقادی متون و برنامه‌های علوم انسانی (۲۰۱۹)
۸	همتی‌نژاد و عاشقی	نقدی بر کتاب مبانی مدیریت ورزشی	مدیریت ارتباطات در رسانه‌های ورزشی (۲۰۲۰)

روش‌شناسی پژوهش

در مورد نقد کتاب روش‌های مختلفی وجود دارد که پژوهشگران در این پژوهش از روش مؤسسه خانه کتاب براساس «کتاب نقد» و کاوشگری فلسفی انتقادی، نقد کتاب پژوهش کیفی: راهنمای طراحی و کاربست را انجام دادند. کاوشگری فلسفی انتقادی، جست‌وجوی مبانی منطقی، ارزش‌راهنما، روش استدلال و هنجارهای حاکم بر اندیشه‌ها است (هارگرسون، ۲۰۰۸). همان‌طور که گفته شد، از تلفیق دو روش مذکور نقد کتاب مدنظر در این پژوهش، براساس مراحل زیر صورت می‌گیرد:

۱. معرفی اثر
۲. معرفی مؤلفان و مترجمان اثر
۳. توصیف و تشریح اثر
۴. معرفی آثار مشابه
۵. تفسیر اثر
۶. بیان اشکالات قواعدی و نگارشی اثر
۷. تحلیل محتوایی اثر
۸. بحث و نتیجه‌گیری شامل ارزیابی، جمع‌بندی و پیشنهادها در مورد اثر

برای گردآوری اطلاعات تحقیق از چک‌لیست نقد کتاب شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها استفاده شد. این چک‌لیست که به‌عنوان ابزار نقد کتاب‌های دانشگاهی استفاده می‌شود، در دو بعد شکلی و محتوایی تنظیم شده است. هریک از این ابعاد دارای معیارهای خاص خود است. در بعد شکلی به جامعیت صوری، کیفیت چاپی و فنی، رعایت قواعد عمومی نگارش و ویرایش، و روان و رسا بودن پرداخته می‌شود و نظم منطقی و انسجام مطالب، منابع استفاده‌شده، تحلیل و بررسی و تجزیه و تحلیل علمی مسائل مدنظر، نوآوری و نبودن، مبانی و پیش‌فرض‌ها، انطباق و جامعیت، انطباق با آخرین سرفصل‌های مصوب وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، نحوه به‌کارگیری ابزارهای علمی و اصطلاحات تخصصی، معیارهای بعد محتوایی را تشکیل می‌دهند. برای تحلیل اطلاعات نیز از تحلیل محتوای کیفی و بازخوانی چندباره اثر استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

معرفی کتاب

یکی از ضروریات آموزش بهینه در همه حوزه‌ها، آموزش پژوهش صحیح است. برای اینکه یک دانشجو به تحصیلات تکمیلی ورود

تابستان ۱۳۹۸ برای اولین بار در انتشارات سمت با شماره شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۰۲-۰۶۹۳ منتشر شد. اثر مذکور در قطع وزیری و جلد مقوایی در سه بخش و ده فصل و به همراه پیوست، منابع، فهرست واژگان و نمایه موضوعی در ۳۴۰ صفحه تنظیم شده است. کتاب مذکور حاصل دسترنج و تلاش علیرضا کیامنش و همکار وی، مریم دانای طوس، در سال‌های متمادی تدریس در حوزه روش تحقیق است و می‌تواند به دانشجویان و اساتید و علاقه‌مندان به روش تحقیق کیفی کمک شایانی کرده و آنان را با این روش از مبتدی تا حرفه‌ای آشنا کند.

کند و از دانشجویی ساده‌بودن محقق یا پژوهشگر شود، لازمه‌اش یادگیری روش پژوهش علمی و دقیق است. پژوهش‌های علمی عموماً به سه دسته تقسیم می‌شوند: ۱- پژوهش کمی، ۲- پژوهش کیفی و ۳- پژوهش آمیخته (کمی+کیفی) که هرکدام مزایای خاص خود را دارند. برای این سه مدل پژوهش کتاب‌های بسیاری نوشته شده‌اند که برای یادگیری انواع پژوهش مفید هستند.

یکی از آثار بدیع و مناسب که به دانشجویان تحصیلات تکمیلی برای آموزش پژوهش کیفی بسیار مفید است، کتاب *پژوهش کیفی: راهنمای طراحی و کاربست*، تألیف شارن بی میریام و الیزابت جی تیسدل است که نسخه آخر (چهارم) آن در سال ۲۰۱۶ چاپ شد و علیرضا کیامنش و مریم دانای طوس آن را ترجمه کردند که در



شکل ۱. تصویر جلد کتاب پژوهش کیفی

Figure 1. Cover Image of the Qualitative Research Book

معرفی نویسنده‌گان و مترجمان اثر

نویسنده اصلی کتاب، شارن بی میریام، استادتمام آموزش پیوسته و آموزش بزرگسالان در دانشگاه جورجیا است. وی یکی از اساتیدی است که در روش تحقیق و تحقیقات کیفی شناخته شده و راهنمایی پژوهش‌های بسیاری از دانشجویان را عهده‌دار بوده است. با توجه به مطالعات گسترده‌اش در حوزه آموزش، به عضویت تالار مشاهیر آموزش مستمر بین‌المللی درآمد. او به‌طور گسترده کارگاه‌ها و سمینارهایی در اقصیا نقاط جهان برگزار می‌کند.

علیرضا کیامنش، استاد دانشگاه خوارزمی و از اساتید برجسته حوزه علوم تربیتی دارای بیش از هشت عنوان کتاب و ده‌ها مقاله در حوزه استدلال‌های آماری، یکی از اساتیدی است که در زمینه آمار و پژوهش‌های کیفی دارای دانش بسیار است. وی و مریم دانای طوس، دانشیار دانشکده علوم انسانی گروه مترجمی زبان دانشگاه گیلان که یکی از حوزه‌های مطالعاتی‌اش پژوهش‌های کیفی است، مترجمان کتاب هستند که با قلم شیوایشان در ترجمه این کتاب، روان بودن و قابلیت فهم مطالب را بخشیدند.

توصیف و تشریح کتاب

ساختار هر فصل از کتاب به‌گونه‌ای است که مطالعه‌کننده با خواندن آن فصل به‌صورت پیوسته در ابتدا با روش پژوهش کیفی آشنا می‌شود و در ادامه چگونگی انجام آن را فرامی‌گیرد. بخش اول که حاوی چهار فصل است، ضمن معرفی پژوهش کیفی و شش طرح متداول در این حوزه، پارادایم کیفی را بسط می‌دهد و روش‌های ترکیبی، اقدام پژوهی، انتقادی و پژوهش هنر محور را به‌عنوان راهبردهای این پارادایم معرفی می‌کند. در پایان این بخش، درباره چگونگی طراحی مطالعه و انتخاب نمونه در پژوهش‌های کیفی به‌دقت بحث می‌شود و مطالعه‌کننده را به بخش دوم هدایت می‌کند. بخش دوم، به‌صورت گسترده به روش‌های جمع‌آوری داده‌های کیفی می‌پردازد و در سه فصل روش‌های مختلف مصاحبه، مشاهده و استخراج داده‌ها از اسناد و محصولات ساخته‌شده را معرفی می‌کند. بخش‌نهایی کتاب به تحلیل و گزارش داده کیفی اختصاص داده شده است. در این بخش، چگونگی تحلیل داده‌های کیفی، مسائل روایی، پایایی و اخلاق در پژوهش کیفی و همچنین شیوه‌های نوشتن گزارش پژوهش کیفی به‌صورت جامع معرفی شده است که در ادامه به تشریح فصل‌ها مختلف کتاب پرداخته می‌شود.

فصل اول: پژوهش کیفی چیست

در این فصل درباره ماهیت پژوهش کیفی بحث شده است که پژوهش کیفی را درون پژوهش به معنی عام کلمه قرار می‌دهد. در این فصل درباره ریشه‌های پژوهش کیفی در جامعه‌شناسی و

مردم‌شناسی بحث شده و به‌اختصار اثرگذاران آغازین در شکل‌گیری پژوهش کیفی به‌عنوان یک زمینه معرفی می‌شود. سپس زیربنای فلسفی-معرفت‌شناختی پژوهش کیفی در مقابل سنت‌های پژوهش اثبات‌گرایانه یا کمی، انتقادی و پسامدرن مرور می‌شود. پس از آن، پژوهش کیفی با توسل به شالوده‌های فلسفی آن تعریف شده و از ویژگی‌های آن نام برده می‌شود. در پایان، ویژگی‌های پژوهشگر و مهارت‌های موردنیاز آن برای انجام پژوهش کیفی یادآوری می‌شود.

فصل دوم: شش طرح رایج پژوهش کیفی

در این فصل انواع متداول تر پژوهش‌های کیفی در انواع زمینه‌های کاربردی مرور شده و به پژوهش کیفی پایه اشاره شده است که متداول‌ترین نوع پژوهش کیفی است و در تعلیم و تربیت و زمینه‌های علمی دیگر یافت می‌شود. سپس درباره انواع دیگر پژوهش‌های کیفی (پدیدارشناسی، نظریه داده‌بنیاد، قوم‌نگاری، پژوهش روایتی و مطالعه موردی کیفی) و ویژگی‌های منحصربه‌فرد آن‌ها بحث می‌شود.

فصل سوم: بسط پارادایم کیفی

در این فصل در مورد انواع متداول تر و جدیدتری از پژوهش کیفی توضیح داده می‌شود که مؤلفه اصلی روش کیفی را دارند و به بسط پارادایم کیفی در دهه گذشته کمک کرده‌اند. این انواع شامل طرح-های پژوهشی کیفی است که از ترکیب دو روش کیفی و کمی استفاده می‌شود و اقدام‌پژوهی، پژوهش انتقادی و پژوهش هنرمحور هستند. هدف از اقدام‌پژوهی، حل یک مسئله در عمل و ایجاد رویدادی در جریان فرایند پژوهش است؛ درحالی‌که پژوهش انتقادی به‌خصوص با هدف به چالش گرفتن روابط قدرت انجام می‌شود. رویکردهای هنرمحور، یک یا چند صورت هنر را در فرایند گردآوری و تحلیل داده‌ها می‌گنجانند. این نوع پژوهش‌ها می‌توانند با یکدیگر هم‌پوشانی داشته باشند؛ مثلاً از رویکردهای هنرمحور می‌توان در اقدام‌پژوهی، پژوهش انتقادی یا انواع دیگر پژوهش استفاده کرد.

فصل چهارم: طراحی مطالعه و انتخاب نمونه پژوهش

در این فصل چارچوب نظری شرح داده می‌شود و نشان می‌دهد که چگونه مرور پیشینه مربوط نه‌تنها به شناسایی چارچوب نظری مطالعه، بلکه به شکل‌دادن بیان مسئله نیز کمک می‌کند. بیان مسئله، منطق پژوهش و هدف مطالعه را ارائه می‌دهد و برای تصمیم‌گیری-های بخردانه از لحاظ انتخاب نمونه پژوهش، گردآوری و تحلیل داده‌ها حیاتی است.

فصل پنجم: انجام مصاحبه کارآمد

این فصل که شروع بخش دوم کتاب است، به جمع‌آوری و گردآوری داده‌ها می‌پردازد که می‌تواند از طریق مصاحبه، مشاهده و بررسی اسناد باشد. فصل پنجم به‌صورت اختصاصی به مسئله مصاحبه تمرکز

مسائل مربوط به محتوای مدنظر و انتشار یافته‌ها را پوشش داده است. در ادامه نیز بحث مختصری درباره نگارش داده‌های اقدام‌پژوهی و مطالعات هنرمحور مطرح شده است.

معرفی آثار مشابه

برای پژوهش‌های کیفی آثار گوناگون از اساتید نوشته شده است که در ادامه برای نمونه به چند اثر اشاره می‌شود:

۱. عنوان: *اصول و روش‌های پژوهش کیفی*

اثر: نجلا حریری

انتشارات: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات، تهران، ۱۳۸۵؛

۲. عنوان: *انجام و نگارش پژوهش کیفی*

اثر: آدریان هالیدی

ترجمه: فاطمه همدانیان و مرضیه موحدی

انتشارات: جامعه‌شناسان، تهران، ۱۳۹۰؛

۳. عنوان: *اصول و روش‌های پژوهش کیفی*

اثر: سرور پرویزی، محسن ادیب حاج باقری و مهوش صلصالی

انتشارات: جامعه‌نگر، تهران، ۱۳۹۴؛

۴. عنوان: *اصول و روش‌های پژوهش کیفی*

اثر: حسین خنیفر و ناهید مسلمی

انتشارات: نگاه دانش، تهران، ۱۳۹۵؛

۵. عنوان: *آموزش جامع طراحی روش‌های تحقیق کیفی*

اثر: جان دبلیو کرسول

ترجمه: ماریا رحیمی

انتشارات: مؤسسه آموزشی تألیفی ارشدان، تهران، ۱۳۹۸؛

۶. عنوان: *۳۰ مهارت اساسی و ضروری برای یک پژوهشگر کیفی*

اثر: جان دبلیو کرسول

ترجمه: مهدی کلانتری و عباس قلناش

انتشارات: مهد دانش، رودهن، ۱۳۹۹؛

۷. عنوان: *مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی*

اثر: محمدرضا حافظ‌نیا

انتشارات: سمت، تهران (اولین چاپ: ۲۰۰۰ که تاکنون بارها تمدید چاپ شد).

به نظر می‌رسد کتاب *پژوهش کیفی راهنمای طراحی و کاربری*، با توجه به سابقه مؤلفان، یکی از کتاب‌های مفید برای آموزش روش کیفی از مبتدی تا حرفه‌ای است. این اثر می‌تواند مهارت‌ها و اطلاعات موردنیاز پژوهشگر برای آموزش و اجرای پژوهش کیفی، برطرف کند. می‌توان گفت که تمامی مواردی که یک پژوهشگر درمورد پژوهش کیفی به آن نیاز دارد، در این کتاب به آن اشاره شده است.

دارد. در این فصل درباره انواع مصاحبه، سؤال‌های خوب در مصاحبه، چگونگی ثبت و ارزشیابی داده‌ها، تعمق در مصاحبه و تعامل با پاسخ‌دهنده بحث شده است.

فصل ششم: مشاهده‌گر دقیق

در این فصل از کتاب به صورت گسترده به شیوه مشاهده در پژوهش‌های علمی پرداخته شده است و درباره نقش‌های مختلف یک مشاهده‌گر و آنچه باید در محل پژوهش شده مشاهده شود، چگونگی ثبت مشاهده‌ها و محتوای یادداشت‌ها میدانی بحث شده است.

فصل هفتم: استخراج داده از اسناد و محصولات ساخته‌شده

در این فصل درمورد سومین منبع اولیه داده‌های کیفی سخن به میان آمده و اسناد و محصولات ساخته‌شده شرح داده شده است. منظور از اسناد، مجموعه‌ای از اسناد نوشتاری، آثار فیزیکی و تصاویر است. اگرچه ممکن است بعضی از اسناد به تقاضای محقق ایجاد شده باشند، بیشتر آن‌ها مستقل از مطالعه پژوهشی تولید می‌شوند؛ بنابراین توضیح داده شده است که این اسناد منبع ارزشمندی برای تأیید بینش‌های کسب‌شده از مصاحبه و مشاهده را ارائه می‌دهند.

فصل هشتم: تحلیل داده‌های کیفی

در این فصل که نخستین فصل از بخش آخر یعنی بخش تحلیل و گزارش داده‌های کیفی است، به گردآوری و تحلیل هم‌زمان داده‌ها همراه با راهنمایی عملی مدیریت مجموعه داده‌ها و بحث درمورد چگونگی تسهیل مدیریت داده‌ها با استفاده برنامه‌های رایانه‌ای پرداخته و دقیقاً به چگونگی تحلیل داده‌های گردآوری شده می‌پردازد. قسمت زیادی از این فصل به فرایند گام‌به‌گام استخراج استقرایی معنا از داده‌ها، به‌ویژه با توجه به شکل‌گیری مقوله‌ها یا مضامین حاصل از داده‌ها می‌پردازد. در انتها نیز راهبردهای تحلیل داده‌های خاص انواع مطالعات کیفی را به صورت مختصر به خواننده معرفی می‌کند.

فصل نهم: پرداختن به روایی، پایایی و اخلاق

در این فصل به موضوع اعتبار پژوهش پرداخته شده و مسائل مربوط به روایی درونی، پایایی و روایی بیرونی میزان کاربرد یافته‌های پژوهش کیفی در موقعیت‌های دیگر تشریح شده است. همچنین اشاره شده است که تعمیم‌پذیری یافته‌های پژوهش کیفی بحث‌برانگیزترین جنبه این نوع پژوهش است. این فصل بر راهبردهای عینی تضمین اعتبار پژوهش کیفی و مسائل مربوط به آن تمرکز دارد. همچنین درباره دغدغه‌های اخلاقی که سراسر فرایند پژوهش علمی را فراگرفته است نیز بحث می‌شود.

فصل دهم: نوشتن گزارش پژوهش کیفی

در فصل دهم که فصل پایانی کتاب است، به نگارش گزارش پژوهش کیفی اختصاص یافته و آمادگی برای نگارش، محتوای گزارش و

تفسیر اثر

این کتاب به‌عنوان کتاب درسی در بعضی از دانشگاه‌های کشور تدریس می‌شود و هر کتابی را نمی‌توان کتاب درسی در دانشگاه مدنظر داشت؛ حتی اگر برای برنامه درسی مخصوصی تهیه و تدوین شده و نگاشته شده باشد؛ زیرا اگر با دقت بررسی شود، کتاب‌های دانشگاهی به‌طور عام و کتاب‌های دانشگاهی حوزه علوم تربیتی و انسانی به‌طور خاص، کاستی‌های و مزایای مختلفی دارند؛ یعنی کتاب‌های دانشگاهی علوم تربیتی و انسانی از نظر کلی قوت‌هایی چون روان‌بودن، روشن‌بودن و فهم‌پذیربودن نگارش آثار، رعایت قواعد نگارشی و ویرایشی، تناسب حجم آثار با تعداد واحدهای درس مدنظر، درست‌بودن حروف‌نگاری و صفحه‌آرایی و جامعیت صوری، و ضعف‌هایی مانند داشتن اشتباهات چاپی، نامناسب‌بودن طرح روی جلد، صحافی و کیفیت چاپ دارند. در بعد محتوایی نیز معادل‌سازی مناسب و استفاده از اصطلاحات تخصصی، جامعیت آثار، تناسب موضوعی و محتوایی آثار با اهداف درس، انطباق محتوای آثار با عنوان و فهرست آن‌ها، نظم منطقی و انسجام مطالب در فصول و کل کتاب، کفایت و اعتبار علمی منابع، رعایت بی‌طرفی علمی در تحلیل‌ها، رویکرد آثار به فرهنگ و ارزش‌های اسلامی و مسائل نظام جمهوری اسلامی، از قوت‌های این کتب است؛ اگرچه ضعف‌هایی مانند استفاده‌نکردن از ابزارهای علمی، تطابق‌نداشتن با سرفصل‌های شورای عالی برنامه‌ریزی، نداشتن نوآوری، روزآمدنبودن اطلاعات و داده‌ها، ابهام در استنادات و ارجاعات و طرح‌نشدن سؤال یا افق جدید وجود دارد (حسینی و مطور، ۲۰۱۲: ۱۴۰)؛ بنابراین بررسی چنین آثاری علاوه‌بر اثرگذشتن بر محتوا و کیفیت کتاب‌های مشابه، به بهبود و افزایش اندیشه در زمینه مذکور نیز کمک می‌کند و نویسندگانی که قصد نوشتن چنین آثاری را دارند، می‌توانند با مراجعه به این بررسی‌ها، آثار کامل‌تر و بهتری را در زمینه مذکور تدوین کنند. پژوهشگران در این مقاله تلاش می‌کنند تا با بررسی قوت‌ها و ضعف‌های کتاب بررسی‌شده و طرح پیشنهادهایی به بهبود آن یاری رسانند.

با توجه به چک‌لیست نقد کتب درسی شورای بررسی متون و کتب علوم انسانی، نقد کتاب در دو عنوان نقد شکلی و نقد محتوایی انجام می‌شود که در ادامه به آن می‌پردازیم.

تفسیر شکلی اثر

• جلد کتاب به‌صورت مقوایی و باکیفیت بوده و طراحی آن ساده و دارای اشکال هندسی است. طراح جلد می‌توانست با بهره‌گرفتن از شکل‌هایی که به محتوای اصلی کتاب با موضوع روش‌های تحقیق ربط داشته باشد، طرحی متناسب بر جلد کتاب به جای بگذارد؛ البته با توجه به رویکرد انتشارات سمت در مورد جلد بیشتر کتاب‌ها (طرح‌های ساده) نمی‌توان از طراح آن خرد گرفت؛

- با توجه به حجم کتاب، به نظر می‌رسد تعداد جدول‌ها و نمودارها که درباره توضیح و تفسیر بخش‌های جداگانه کتاب است، کاستی‌هایی دارند و تاحدی اثرگذاری صوری در مخاطب را در سطح پایینی نگاه داشته است؛ به شکلی که کتاب از نظر صوری کمی خسته‌کننده است؛
- تعداد صفحات و حجم کتاب با توجه به موضوع کتاب و کامل‌بودن آن به نظر مناسب است و از این نظر مؤلفان در انتقال کامل اطلاعات سعی داشته‌اند؛
- موردی که بسیار مدنظر بود، این است در بخشی از کتاب به معرفی نرم‌افزارهای استفاده‌شده در پژوهش‌های کیفی پرداخته و حتی نحوه دسترسی آن‌ها نیز معرفی شده است، اما ایرادی که می‌شود گرفت این است که مؤلفان یا مترجمان هیچ‌کدام سعی در آموزش و معرفی محیط نرم‌افزارها نکرده‌اند و فقط به معرفی اسم و کمپانی تولیدکننده آن‌ها پرداخته‌اند. آن‌ها می‌توانستند مانند کتاب‌های پژوهش‌های کمی، یکی از نرم‌افزارهایی را که کاربرد بیشتری در پژوهش‌های کیفی دارند، به‌طور کامل یا بخشی از آن را معرفی کنند و به این صورت فضای داده‌پردازی آن را برای خواننده تلطیف‌تر می‌کردند.
- از نظر روان‌بودن و لحن مترجمان در بازگوکردن مطالب، می‌توان گفت که کتاب بررسی‌شده دارای متنی روان و از نظر ساده‌خوانی و شیوایی کلام پذیرفتنی بوده و به‌راحتی فهم‌پذیر و قابل یادگیری است.

اشکالات قواعدی و نگارشی

این کتاب، دانشگاهی است و در انتشارات سمت چاپ شده است و ویراستار ادبی نیز داشته است. با توجه به اینکه کتاب‌های چاپ‌شده در این انتشارات توسط بازبین بررسی می‌شوند، باز هم این اثر نیازمند بازبینی مختصر است؛ به‌عنوان مثال در بخش‌های متفاوت کتاب حرف «و» بعد از «ه» آمده است و در مواردی رعایت‌نشدن فاصله و نیم-فاصله مشاهده می‌شود. در پیش‌گفتار و معرفی فصول کتاب در توضیح فصل سوم از عبارت «باهم، هم‌پوشی دارد» که استفاده از جمله «با یکدیگر هم‌پوشانی دارد» می‌توانست روان‌تر باشد. در صفحه ۷۸ واژه «نا/توانی» مفهوم نیست و شاید توانایی منظور مترجمان بوده است.

فمینیستی، نظریه انتقادی نژادی، نا/توانی،

در صفحه ۱۱۷ کلمه «کل» تتوین دارد یا تشدید و کسره است که این نوع نگارش به نگارش عربی مربوط است، نه فارسی.

مرور در کل فرایند پژوهش را بیان کردیم

تحلیل محتوایی اثر

ممیزی از شیوه‌های آن‌ها استفاده شده است و این، نکته قوت این فصل است.

در مجموع، از نظر پژوهشگران، پیوستگی متن کتاب بسیار مناسب تشخیص داده می‌شود؛ به شکلی که خواننده می‌تواند با مطالعه آن با روش تحقیق کیفی آشنا شود و می‌تواند براساس این کتاب به انجام پژوهش اقدام کند؛ به شکلی که موضوع را تشخیص دهد؛ روش مناسب را برگزیند؛ با استفاده از کتاب در امر مصاحبه یا مشاهده یا واکاوی اسناد مهارت یابد. سپس به تحلیل داده‌ها بپردازد و ممیزی پژوهش خود را براساس مطالب کتاب بررسی کند و در پایان گزارش نهایی را از پژوهش خود به مجامع علمی ارائه دهد.

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به پیشرفت روزافزون علم آمار و پژوهش‌های کیفی و کمی و رخنه کردن آن به سایر علوم و وابستگی و پیشرفت انواع پژوهش‌ها، برای گسترش علم، به فهم و دانستن انواع پژوهش نیاز است. در این زمینه نگارش کتاب‌های استاندارد و به‌روزی که می‌تواند اصول علمی انواع پژوهش را به دانشجویان و حتی شاغلان در حوزه‌های تحقیق، کمک شایانی به پیشرفت علوم تربیتی و تربیت محققان کشورمان است، یکی از کتاب‌های آموزش پژوهش کیفی، کتاب *پژوهش کیفی (راهنمای طراحی و کاربست)*، تألیف شارن بی میریام و الیزابت جی تیسدل است که علیرضا کیامنش و مریم دانای طوس ترجمه کردند و برای اولین بار در سال ۱۳۹۸ چاپ شد.

اشاره به قوت‌ها و ضعف‌های کتاب مذکور می‌تواند به مؤلفان آن در چاپ مجدد کمک کند. همچنین سایر نویسندگان علاقه‌مند به حوزه مربوط می‌توانند به پژوهش‌های این‌چینی که نقد و بررسی آثار نویسندگان بزرگ و به‌نام حوزه خود هستند، مراجعه کنند؛ از این پژوهش‌ها ایده بگیرند؛ به قوت‌های بیشتر بپردازند و از ضعف‌ها بکاهدند.

همان‌طور که در این پژوهش ذکر شد، کتاب *پژوهش کیفی: راهنمای طراحی و کاربست*، دارای قوت‌های زیادی است؛ از جمله:

۱. شیوایی و رسابودن کلام؛

۲. توضیح کامل و از ابتدا تا انتهای مبحث؛

۳. پیوستگی مطالب کتاب.

و از ضعف‌های کتاب مذکور می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱- طراحی جلد ساده؛

۲- اشکالات و قواعد نگارشی که در مقاله به آن‌ها اشاره شد.

پیشنهاد می‌شود که مترجمان اثر بررسی‌شده، در چاپ‌های بعدی اشکالات ساختاری و محتوایی جزئی ذکر شده را برطرف کنند. سایر مؤلفان نیز که در این حوزه فعالیت دارند، با توجه بیشتر در به‌روزرسانی کتاب‌ها و آثار خود تلاش کنند تا خوانندگان با مطالعه آثار آن‌ها ضمن استفاده و آموزش از مطالب کتاب، دچار خستگی نشوند و از مطالب روزآمد علم خودآگاهی یابند.

نکته‌ای که در کتاب به آن توجه نشده است، مفهوم پیاز پژوهش هست. بهتر بود در بخش اول کتاب به مفهوم پیاز پژوهش پرداخته شود و پژوهش کیفی براساس مراحل پیاز پژوهش در این بخش تشریح می‌شد؛ البته در کتاب به بیشتر موارد پیاز پژوهش در فصول بخش اول اشاره شده است، اما ارائه مفهوم و مدل پیاز پژوهش می‌توانست تصویری کلی از ماهیت پژوهش و اجزای تشکیل‌دهنده آن به خوانندگان بدهد.

در صفحه ۲۹ بیان شده است:

«دومین ویژگی تمام انواع پژوهش‌های کیفی این است که پژوهشگر ابزار اصلی برای جمع‌آوری و تحلیل داده‌هاست». اما به نظر پژوهشگران این مهارت پژوهشگر است که ابزار اصلی برای جمع-آوری و تحلیل داده‌ها است، نه صرفاً خود پژوهشگر.

در صفحه ۳۵ دسته‌بندی پژوهش‌های کیفی براساس تجربه نویسندگان به این شش دسته به‌خوبی انجام شده است: ۱. پژوهش کیفی بنیادی، ۲. پدیدارشناسی، ۳. نظریه داده‌بنیاد، ۴. قوم‌نگاری، ۵. تحلیل روایتی و ۶. مطالعه موردی.

نکته قوت کتاب در فصل پنجم است که به‌خوبی انجام مصاحبه کارآمد برای خوانندگان شرح داده شده است؛ به‌طوری‌که خوانندگان با مطالعه این فصل می‌توانند مهارت‌های لازم را برای انجام پژوهش کیفی به دست آورند که به زعم پژوهشگران، این مهارت ابزار اصلی روش تحقیق کیفی است.

در صفحه ۱۷۸ بیان شده است: «ابزار اصلی گردآوری داده در پژوهش کیفی، مشاهده است»؛ درحالی‌که در فصل پنجم این ویژگی به مصاحبه اختصاص داده شده است که مغایرت دارد. بهتر بود بیان می‌شد که مشاهده نیز مانند مصاحبه از ابزارهای اصلی در پژوهش‌های کیفی است که این مورد درباره اسناد رعایت شده است و بیان شده که اسناد به‌عنوان سومین منبع اصلی در پژوهش کیفی کاربرد دارد.

از نکات مفیدی که در فصل هشت به آن اشاره شده است و پژوهشگران کیفی باید به آن توجه کنند، تحلیل داده‌ها پس از اجرای هر مصاحبه است که به جمع‌آوری اطلاعات درست کمک می‌کند.

در عنوان فصل نهم بهتر است از واژه «ممیزی پژوهش» استفاده شود. امروزه در بسیاری از پژوهش‌های کیفی به‌جای روایی و پایایی که مختص پژوهش کمی است، از مفهوم ممیزی پژوهش استفاده می‌شود. حتی در جدول ۲-۹ در صفحه ۲۷۸، «ممیزی» آورده شده است که شامل روش کار است؛ بااین‌حال توضیحات این بخش از کتاب بسیار قوی است و از منابع خوبی در آن استفاده شده است؛ مانند گوبا و لینکلن که در بسیاری از پژوهش‌های کیفی در بخش

References

1. Abedi, A., & Shavakhi, A. (2010). Comparison of quantitative and qualitative research methodology in behavioral sciences. *Rahbord*, 19(54), 153-168. (In Persian)
2. Ahmadi Safa, M. (2020). Book review of Principles and Methods of Research in Applied Linguistics. *Critical Review of Humanities Texts and Programs*, Institute for Humanities and Cultural Studies, 19(6), 1-24. (In Persian)
3. Alipour, P. (2010). Critical structural analysis. *Persian Language and Literature Research*, 19(4), 39-66. (In Persian)
4. Asghari, M., & Mohajel, N. (2021). From the critical attitude to self-care: review of what is critique and the care of the self. *Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS) Monthly Journal*, 20(12), 51-69. (In Persian)
5. Book House Institute. (2007). Book review and book review. Tehran: Book House Institute. (In Persian)
6. Danaye Tous, M. (2021). Qualitative research guide to design and application. Paper presented at the Fourth Webinar on Conversation with the Book, Rasht. (In Persian)
7. Delawar, A., and Nasr, A. (1389). Quantitative and qualitative research methods in educational sciences and psychology. Tehran: Samt Publications. (In Persian)
8. Dorudi, F. (2008). Factors influencing book review. (2008). *Book 75*. 173-184. (In Persian)
9. Emami Sigarudi, A., Dehghan, N., Rahnavard, Z., & Nuri, S. (2011). Qualitative research methodology: phenomenology. *Journal of Holistic Nursing and Midwifery*, 22 (2), 56-63. (In Persian)
10. Ghasemi, H. (2020). A critique review of the book fundamentals of sports marketing. *Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS) Monthly Journal*, 20(10), 343-365. (In Persian)
11. Ghasemi, H., Kashkar, S., & Eyzadparast, L. (2015). Book review methodology. Tehran: Sociologists. (In Persian)
12. Halaji, M. (2017). A review of the book Physical Education in Schools. Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS). *Monthly Journal*. 17 (6), 115-133. (In Persian)
13. Hargerson, N. L. (2008). Philosophical research: Developmental criticism (M. J. Pakseresht, Trans). Tehran: Position and Research Institute of Education. (In Persian)
14. Hematinezhad, M., & Asheghi, B. (2020). A review of the basics of sport management. *Communication Management in Sports Media*. In Press. (In Persian)
15. Hosseini, S. M. H., & Keshavarz, S. (2016). Instituting a critical culture in the scientific society with which scientific paradigm: Modernism, postmodernism, or chaos-complexity? *Critical Review of Humanities Texts and Programs*, Institute for Humanities and Cultural Studies, 17(7), 29-53. (In Persian)
16. Hosseini, S. M. H., & Motavarr, M. (2012). A review on academic textbooks in educational sciences in Iran. *Academic Textbook Research and Writing*, 26, 119-142. (In Persian)
17. Jafarpour, H. (2017). University in the mirror of the history of reviewing and reviewing the book of history and accidents of universities in Iran. *Humanities Book Review*, 3, 161-170. (In Persian)
18. Jarvis, P. (2008). Globalization, lifelong learning and the learning society. London & New York: Routledge
19. Morgan, B., Osborne, K., Osborne, M. (2007). The concepts and practices of lifelong learning. London & New York: Routledge.
20. Taghiabadi, M., & Taghiabadi, H. (2020). Judgment, football and the media: A Critical discourse discussion on (90) TV show. *Journal of Communication Management in Sports Media*, 7(2), 53-68. (In Persian)
21. Taheri Attar, Gh., & Hasaninik, M. (2020). A critical review of the book of administrative law. *Institute for Humanities and Cultural Studies (IHCS) Monthly Journal*, 20(11), 303-318. (In Persian)
22. Teichler, U. (2006). Changing structures of the higher education systems: The increasing complexity of underlying forces. *Higher Education Policy*, 19(4), 447-461.



COPYRIGHTS

© 2023 by the authors. Licensee PNU, Tehran, Iran. This article is an open access article distributed under the terms & conditions of the Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY4.0) (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0>)